

van : Gerard Spong

1. Het heeft 25 jaar geduurd om Iwan Demjanjuk oftewel Iwan de Verschrikkelijke veroordeeld te krijgen voor zijn misdaden als bewaker in het vernietigingskamp Sobibor. Hij stierf op 91-jarige leeftijd, terwijl zijn laatste beroep in München nog niet was afgehandeld. De berechting van D. Bouterse vertoont een zekere gelijkenis. Het startschot voor zijn strafproces werd op 31 oktober 2000 gegeven met de baanbrekende beschikking van het Hof van Justitie op een verzoekschrift van de vereniging "Organisatie voor gerechtigheid en vrede" en negen andere verenigingen bijgestaan door cfr. Hugo Essed waarin de procureur-generaal werd bevolen een gerechtelijk vooronderzoek te vorderen en Bouterse te vervolgen voor wat inmiddels de Decembermoorden is gaan heten. Inmiddels is hij door de krijgsraad wegens meervoudige moord veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf. Desi Bouterse, de altijd ongrijpbare opportunist en demagoog, heeft zijn meerdere gevonden in zijn Surinaamse rechters, aldus terecht het hoofdcommentaar in NRC Handelsblad.
2. Het veroordelend vonnis van de Krijgsraad heeft na zoveel jaren gerechtigheid gebracht waarnaar zoveel Surinamers al die jaren hebben gesnakt. Het vonnis maar ook – ik vermeld dat met nadruk – de diverse beschikkingen van het Hof van Justitie, hebben daarnaast het ultieme bewijs geleverd dat Suriname een rechtsstaat is. En wel een rechtsstaat waarin het nagenoeg onmogelijk geachte, mogelijk is geworden.
Strafrecht is bevelsrecht, waarmee normen en waarden in een samen-

leving op bevel van een strafrechter hun gelding verzekerd weten. De norm dat moord en doodslag niet getolereerd kan worden is helder en universeel. Minder helder is de rechtsstatelijke norm dat niemand, ook niet de president van een land, boven de wet staat.

In Suriname gelden wetten en ook de president is aan die wetten onderworpen. De kracht van de Surinaamse rechtsstaat komt verder niet alleen tot uitdrukking in het feit dat de Krijgsraad de moed en kracht heeft gehad de president te veroordelen. Die kracht blijkt ook uit het feit dat het Hof en de Krijgsraad alle in- als buiten rechte toegepaste opportunistische trucages, die de loop van het recht zouden moeten verhinderen, hebben weten te pareren. Dat getuigt van grote professionaliteit en persoonlijke moed. En sprekend over moed en kracht van de Krijgsraad moet, met toepassing van een genderwisseling, vermeld worden, dat hij in het hol van de leeuw zijn rechtsplicht vervuld heeft. *‘Om des gewetens wille’* zouden we kunnen zeggen, waarmee ik een verwijzing maak naar een moedige uitspraak van het gerechtshof Leeuwarden in 1943 waarin hij met deze bewoordingen de Duitse bezetter trotseerde.

3. Over het vonnis van de Krijgsraad valt inhoudelijk te zeggen dat helder en zakelijk de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van het bewijsmateriaal is getoetst. Op goede gronden is het ‘alibi’-verweer van Bouterse naar de prullenbak verwezen. En het steunbewijs van de gedetailleerde belastende verklaring van Fred Derby is overvloedig aanwezig geacht. Deze overvloed blijkt uit een 140 pagina’s tellende motivering van het vonnis.

Na herlezing van de verklaring van Derby trof mij één passage, waarin het meedogenloze karakter van de executies tot uiting kwam.

Naar aanleiding van een verzoek van E. Hoost om wat water luidde het antwoord van de militairen:

‘Wij geven geen water aan mannen die wij straks dood gaan schieten, dat is vermorsen van het water.’

Zie hier hoe zelfs in de laatste uren van de slachtoffers de wreedheid en onmenselijkheid ten top steeg.

4. Sommige doeleinden van de strafrechtspleging kunnen als schemerig worden omschreven. De norm ‘gij zult niet doden’ of ‘gij zult het leven van een ander respecteren’ is in zoverre inderdaad schemerig, omdat situaties denkbaar zijn waarin deze norm niet of minder evident geldt. Recente voorbeelden ver van ons bed zijn de uitschakeling door Amerikaanse commando’s van de Isisleider Al Baghdadi en de uitschakeling van de Hamas-leider door Israëlische bommen, welke uitschakeling door een Israëlische generaal op CNN een ‘pre-emptive ticking-bomb’-operatie werd genoemd. Beide acties werden in de westerse wereld vrij eensgezind met instemming begroet.
5. In Suriname was er destijds geen ‘ticking bomb’, maar een beweging tot herinvoering van de democratie. Die democratie moest echter worden vermoord. Dat bleek met name uit de platte leugen van Bouterse dat in 1982 sprake zou zijn geweest van een op handen zijnde coup georganiseerd door de CIA, waarmee hij zonder het zich goed te realiseren het voor moord geldende delictsbestanddeel van de ‘voorbedachte raad’ impliciet erkende. Zie hier hoe een leugenachtige verklaring het bewijs van voorbedachte raad bij moord kan vervolmaken. Een voorbedachte raad die ook nog tot uitdrukking is gekomen in een ‘draaiboek’ wat er op 7 en 8 december zou moeten

plaatsvinden. Die voorbedachte raad blijkt last but not least verder ook uit de onheilspellende woorden die Bouterse tegen alle voor hem aangevoerde slachtoffers zei, te weten:

‘U wordt schuldig bevonden aan anti-revolutionaire activiteit en u zult worden geëxecuteerd. Heeft u hierop wat te zeggen?’

6. Wat volgde was een gruwelijke moordpartij. In schril contrast met dit door en voor Bouterse gevoerde mini-‘schijnproces’ voorafgaand aan de executies, staat de huichelachtigheid waarmee Bouterse tot het laatst gepoogd heeft met een beroep op rechtsstatelijke beginselen een negatief oordeel te ontlopen. In de beschikking van 6 november 2019 van het Hof van Justitie valt immers te lezen dat namens Bouterse een beëindiging van zijn strafproces werd verzocht op de grond dat het ‘stilzitten’ van de Krijgsraad ‘in strijd zou zijn met beginselen van behoorlijk bestuur’. Hoe navrant en wat een gotspe! De man die op 8 december 1982 recht noch barmhartigheid kende en zonder enige vorm van proces over leven en dood heerste, smeekt nu om de toepassing van beginselen van behoorlijk bestuur. Degene die de rechtsstaat heeft verkwanseld, probeert aan zijn noodlot te ontkomen op een wijze die een militair misstaat: hij beroept zich op het recht dat hij zijn slachtoffers misgunde en durft zelfs zijn rechter niet onder ogen te komen. Dat was natuurlijk een zwaktebod. In plaats van dat gewauwel buiten de rechtszaal, over een “politiek proces”, had hij in de rechtszaal voor zijn eigen Surinaamse rechters een verklaring kunnen afleggen. Maar dat debat in de rechtszaal durfde hij niet aan. Ik wil graag erkennen dat een strafproces een geabstraheerde vorm van politiek behelst. Want door de politiek vastgestelde wettelijke

normen over wat bijv. moord en doodslag oplevert, wat wel en wat niet een rechtvaardigingsgrond of een schulduitsluitingsgrond oplevert, worden op het niveau van de rechter geabstraheerd van hun politieke origine en omgezet in concreet recht doen. En voor dit laatste was Bouterse ontegenzeggelijk bevreesd. Bevreesd dat hij door scherpe vragen van rechters door de mand zou vallen. Bevreesd dat zijn uit de duim gezogen verhaal over neo-koloniale bemoeienis met zijn zaak door een rechter van eigen bodem naar het rijk der fabelen zou worden verwezen. Met andere woorden de door hem benoemde en beëdigde Surinaamse rechters zouden hem ook op dit punt ontmaskeren. De vrees daarvoor zat zo te zien heel diep. Uiteindelijk heeft de rechter dat ook op snoeiharde wijze gedaan en de vloer aangeveegd met zijn doorzichtig en goedkoop alibi-verweer.

7. Tegen het vonnis kan binnen 14 dagen hoger beroep worden ingesteld. Gelet op de lange duur van het proces tot nu toe, valt te hopen dat het hof in dat geval met grote voortvarendheid dit beroep zal afwikkelen. Suriname heeft er belang bij een Demjanjuk-achtige situatie te voorkomen. De nabestaanden van de slachtoffers én de rechtsstaat Suriname hebben er belang bij dat in deze moordzaak op zo kort mogelijke termijn recht wordt gesproken. De nabestaanden kunnen dit recht claimen, reeds omdat door tijdsverloop het risico toeneemt dat zij het definitieve einde van het proces niet meer kunnen meemaken. Dat levert zonder meer een aantasting van hun rechtsgevoel op. Het belang van de rechtsstaat Suriname bij een voortvarend hoger beroep is verder gelegen in de kort en krachtige boodschap dat ook in Suriname een moordenaar zijn verdiende loon krijgt. Tenslotte is het van belang dat met een onherroepelijk straf-

vonnis van eigen bodem de ogen worden geopend van al diegenen die nu verblind door demagogie “We want Bouta” roepen. Zij beseffen niet dat zij als het zo uitkomt het volgende slachtoffer kunnen zijn, zoals ook de vele slachtoffers van “Moi Wana” hebben ondervonden. Indien geen hoger beroep of verzet wordt ingesteld is het zonneklaar dat wordt aangestuurd op een uitdaging van het openbaar ministerie om een onherroepelijk vonnis te executeren dan wel is sprake van een middelvinger opsteken tegen het rechtssysteem. De afgelopen dagen is enige verwarring ontstaan over het al dan niet aanwenden van een rechtsmiddel tegen het vonnis. Het enige dat hierover gezegd kan worden is dat zowel verzet als hoger beroep slechts dan door een advocaat kan worden ingesteld indien hij verklaart daartoe door degene die het middel aanwendt bepaaldelijk te zijn gevolmachtigd (art. 380 Sv). Een advocaat die zonder zo’n uitdrukkelijke volmacht handelt pleegt valsheid in geschrift en is tuchtrechtelijk laakbaar.

8. Wat betreft de vraag of het bij een onherroepelijke veroordeling ooit tot een tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf komt valt te zeggen dat namens Bouterse openlijk gespeculeerd wordt over een eventuele gratie. Die gratie zou dan zijn reddingsboei moeten zijn. Het is juist dat volgens de Surinaamse Grondwet de president het recht heeft om gratie te verlenen, overigens na eerst advies van de veroordelende rechter te hebben ingewonnen. Aangezien de wet hem niet verplicht dit advies op te volgen is het wat mij betreft evident dat het verlenen van gratie aan zichzelf of het door de vice-president te laten doen een stuitende vorm van misbruik van recht zou opleveren. In de VS waar een vergelijkbaar presidentieel gratierecht in de grondwet is opge-

nomen, schijnt Trump dezelfde gedachte te koesteren als Bouterse. Daargelaten dat het niet direct een pré is om aansluiting bij 's mans ideeën te zoeken, wordt door zeer veel eminente Amerikaanse juristen betoogd dat zelf-gratiëring nimmer de bedoeling kan zijn geweest van de makers van de grondwet ofwel de Constitution. Eén van de rechtsgeleerden uit onverdachte hoek was de *Attorney-General* Mary Lawton die in een memo in de affaire Nixon in 1974 schreef:

“Under the fundamental rule that no one may be a judge in his own case, the President cannot pardon himself”.

Richard Pildes, hoogleraar constitutioneel recht aan de New York University School of Law, stelde dat “a presidential self-pardon is (...) radically inconsistent with the constitution”. Voor Suriname komt hier nog bij dat volgens de Memorie van Toelichting op de Surinaamse Grondwet de noodzaak van een onpartijdige en onafhankelijke president met zoveel woorden tot uitdrukking is gebracht. Van onpartijdigheid en onafhankelijkheid is natuurlijk geen sprake wanneer een president op slinkse wijze zich met een gratiëring boven de rechter stelt.

De scheiding der machten en de integriteit met betrekking tot de handhaving van de Rule of Law verzetten zich dus tegen zo'n zelf gratiëring. In verschillende Zuid-Amerikaanse landen, zoals bijv. Argentinië en Chili, waar deze truc is toegepast, is deze gratie dan ook door opvolgende regeringen weer ongedaan gemaakt. Hetzelfde scenario kan uiteraard ook in Suriname plaatsvinden.

9. Het gevecht om het behoud van de rechtstaat in Suriname zal daarom mogelijk nog meer uitputtende juridische veldslagen opleveren. Maar deze drie vrouwen van de Krijgsraad alsook de leden van het Hof van Justitie hebben zonder enige twijfel aangetoond dat bij een conflict tussen de *krijgsmacht* en de *rechterlijke macht* uiteindelijk de rechterlijke macht wint. En dat is nou precies de kern van een democratische rechtstaat. Recht is ook in Suriname geen illusie maar naakte waarheid. En dit vonnis van de Krijgsraad kan door niemand en geen enkele menigte van tafel worden geveegd. Dit vonnis is vooralsnog een vastgestelde waarheid. Een pijnlijke en bittere waarheid, dat wel. Maar het is en blijft een staaltje van waarheidsvinding waarvoor wij allen het diepste respect verdienen op te brengen.

10. Met het vonnis is een zwarte bladzijde in de geschiedenis van het Surinaamse volk omgeslagen. Van trots vervuld dat uitgerekend in het voetspoor van een eveneens moedig Hof van Justitie, een Krijgsraad, een militaire rechter, zowel militairen als burgers aan het verstand moest brengen dat ernstige misdaden ook in Suriname door een rechter worden afgestraft, kan het Surinaamse volk de toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Een toekomst vrij van een immanente en permanente dreiging van straffeloze intimidatie en moord. Een toekomst die in Suriname symbolisch is uitgedrukt in de vlag en het wapenschild van Suriname. De twee witte banen in de vlag symboliseren gerechtigheid en vrede. De gele ster symboliseert de opofferende eensgezindheid en de gerechtigheid onder een gouden toekomst. En last but not least wordt gerechtigheid, vrede en trouw in het wapenschild van Suriname gesymboliseerd met de woorden 'Justitia, Pietas, Fides'. Kortom, aan symboliek voor een waarlijk

voorspoedige en vredige toekomst ontbreekt het in Suriname niet. Waar het nu op aankomt is die symbolen om te zetten in werkelijkheid of om het op z'n Feyenoords te zeggen: 'geen woorden maar daden'.

Welnu, dat hebben het Hof van Justitie en de Krijgsraad gedaan. Surinamers, wees daar trots op!